

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia muutettavaksi siten, että vaikeasti kuulovammaisten, kuulo- ja näkövammaisten ja puhevammaisten mahdollisuutta saada tulkkipalveluja parannettaisiin. Lisäksi ehdotetaan lakiin lisättäväksi vammaisten päivätoimintaa koskeva säännös, jonka mukaan kunnan tulee järjestää päivätoimintaa työkyvyttömille henkilöille, joilla ei vammaisuudesta johtuen ole edellytyksiä

osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia muutettaisiin siten, että vammaisten päivätoiminta olisi maksuton sosiaalipalvelu.

Esitys liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Tulkkipalvelut

Tulkkipalvelut ovat niitä tarvitseville ihmisille keskeinen palvelumuoto, joka turvaa kansalaisten kielellisten oikeuksien toteutumisen. Elokuussa 1995 voimaan tulleen perusoikeusuudistuksen yhteydessä hallitusmuotoon sisällytettiin säännös, jonka mukaan viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Säännös siirtyi asiallisesti muuttumattomana 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleeseen perustuslakiin.

Laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987, vammaispalvelulaki) ja siihen liittyvässä asetuksessa (759/1987, vammaispalveluasetus) on määritelty kunnallinen tulkkipalvelujen järjestämisvelvollisuus sekä palvelun saami-

sen kriteerit ja palvelujen vähimmäismäärä. Vammaispalvelulain mukaisesti kunnan on järjestettävä tulkkipalvelut vaikeasti kuulovammaisille, kuulo- ja näkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille, joista kuulo- ja näkövammaisilla henkilöillä on oikeus vähintään 240 tuntiin ja muilla vähintään 120 tulkintatuntiin kalenterivuodessa.

Myös opiskelutulkkaukseen järjestetään osittain vammaispalvelulain nojalla. Perusopetuksessa opiskelutulkkausten järjestää ja kustantaa opetustoimi. Ne lukiot ja ammatilliset oppilaitokset, jotka ilmoittavat opetuskielekseen viittomakielen, vastaavat tarvittavien tulkkipalveluiden kustannuksista. Muissa toisen asteen oppilaitoksissa opiskelevien opiskelutulkkausten kustantavat osin oppilaitokset, osin sosiaalitoimi, osin nämä yhdessä.

Vuonna 2004 vammaispalvelulain mukaisia tulkkipalveluja käytti 3 400 henkilöä ja palvelun kokonaiskustannukset olivat noin

10 miljoonaa euroa. Asiakasta kohti lasketut kustannukset olivat keskimäärin vajaat 3 000 euroa vuodessa. Sosiaalitoimen järjestämänä opiskelutulkkausta tarvitsee vuosittain lähes 300 opiskelijaa.

Palvelujen saatavuuden ja tarvittavan erityisosaamisen turvaamiseksi tulkkipalvelu on organisoitu viime vuosina aluepohjalle: osin kuntien ja osin kolmannen sektorin ylläpitämät tulkkikeskukset toimivat palvelujen tuottajina. Tällä hetkellä toimii 28 tulkkikeskusta.

Sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta

Vammaisten henkilöiden työtoimintaa koskevat säännökset otettiin sosiaalihuoltolakiin (710/1982) vuonna 2002 osana lainsäädäntöuudistusta, jolla selkeytettiin sosiaalihuollon tehtäviin kuuluvia vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työllistämistä edistäviä tukitoimenpiteitä. Tuolloin vammaisten henkilöiden työtoiminta oli jo vakiintunut sosiaalipalveluksi, johon osallistuvat eivät ole työsuhteessa ja johon ei sovelleta, mitä työsuhteesta on säädetty. Ei-työsuhteisesta työtoiminnasta ei kuitenkaan ollut aikaisemmin ollut yleissäännöstä laissa.

Sosiaalihuoltolain 27 e §:n mukaan työtoiminta on toimintakyvyn ylläpitämistä ja sitä edistävää toimintaa. Työtoiminta on sosiaalipalvelua, jota voidaan järjestää henkilöille, joiden toimintakyky on vammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi alentunut niin, ettei heillä ole edellytyksiä osallistua tavanomaiseen työhön, eikä lain 27 d §:ssä tarkoitettuun työhön, jota järjestetään vammaisten henkilöiden työllistämistä tukevana toimintana. Työtoimintaa järjestävät pääosin kuntien ja kuntayhtymien ylläpitämät työ- ja toimintakeskukset, joita on noin 350. Työtoimintaa voidaan järjestää myös tavallisilla työpaikoilla niin sanottuna avotyötoimintana. Henkilöille, jotka täyttävät 27 e §:n kriteerit ei synny subjektiivista oikeutta päästä työtoimintaan, vaan toiminnan järjestäminen on kunnan harkinnassa.

Työtoimintaan osallistuvien henkilöiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Lisäksi toimintaan osallistuvalla voidaan maksaa työosuusrahaa tai vastaavaa.

Työosuusrahan vähimmäismäärää ei ole säädetty. Tuloverolain (1535/1992) 92 §:n mukaan tulo on verotonta 12 euroon asti päivää kohden.

Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy ja pitkään työttömänä olleiden työllistymisen edistäminen. Laki tuli voimaan syyskuussa 2001. Työvoimatoimisto ja kunta laativat aktivointisuunnitelman yhteistyössä aktivointiehdon täyttävien henkilöiden kanssa. Jos aktivointisuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan, ettei henkilölle ole mahdollista tarjota työvoimapolitiittista toimenpidettä, viimesijaisena keinona kunnan on järjestettävä lain edellytykset täyttävälle työttömälle kuntouttavaa työtoimintaa. Valtio maksaa kunnalle korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä sekä lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta.

Kuntouttavan työtoiminnan ja siihen yhdistettävien muiden sosiaalipalvelujen tarkoituksena on parantaa henkilön valmiuksia niin, että hänet voidaan ohjata työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin. Toisaalta kuntouttava työtoiminta on viimesijainen aktiivisen toiminnan muoto pysyvästi työmarkkinoilta syrjäytyneille, joten kuntouttavalle työtoiminnalle ei ole säädetty enimmäiskestoja. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla työmarkkinatukea saavalle henkilölle maksetaan ylläpitokorvausta ja toimeentulotuen saajalle ylläpitokorvauksen suuruista toimintarahaa (1.1.2004 lukien 8 euroa ja korotettu toimintarahaa 16 euroa).

Kehitysvammalain mukaan järjestettävä työ- ja päivätoiminta

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977, kehitysvammalaki) ja asetuksen (988/1977, kehitysvamma-asetus) mukaan kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään osana erityishuoltoa työtoimintaa, jonka tarkoituksena on edistää kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskunnallista sopeutumista. Lisäksi järjestetään päivätoimintaa lähinnä vaikeimmin vammaisille sekä ikääntyneille muuta ohjausta, kuntoutusta ja toi-

minnallista valmennusta. Kehitysvammalain säännökset ovat toissijaisia suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Siten kehitysvammaisten työtoiminta on juridisesti ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaista. Mikäli henkilö on niin vaikeasti kehitysvammaisen, ettei sosiaalihuoltolain mukaan järjestetty työtoiminta hänelle sovi ja esimerkiksi erityishuoltosuunnitelmaan on kirjattu työtoiminta, on toimintaa pidettävä kehitysvammalain mukaisena.

Työ- tai päivätoimintaan osallistuvien kehitysvammaisten henkilöiden pääasiallinen tulo on Kansaneläkelaitoksen maksama työkyvyttömyyseläke. Kehitysvamma-asetuksen 24 §:n mukaan työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä voidaan eläkkeen lisäksi maksaa työosuusrahaa.

Työ- ja toimintakeskusten työtoiminta on tyypillisesti tekstiili- ja puutöitä sekä yrityksille alihankintana tehtävää kokoonpano- ja pakkaustyötä. Vaikeimmin vammaisille henkilöille järjestetään päivätoimintana muun muassa vuorovaikutustaitojen ja jokapäiväisen elämän taitojen harjoittelua, luovaa toimintaa, ulkoilua ja muuta liikuntaa, opetusta ja virkistystoimintaa. Kehitysvammalain mukaisella toiminnalla on pitkät perinteet ja oma työ- ja toimintaverkostonsa.

Vuonna 2004 kehitysvammalain nojalla järjestettyyn päivätoimintaan osallistui vajaat 4 000 asiakasta ja palvelun kokonaiskustannukset olivat 17 miljoonaa euroa. Asiakasta kohti lasketut kustannukset olivat keskimäärin runsaat 4 000 euroa vuodessa.

Päivätoiminta mielenterveyspalveluna

Mielenterveyspalveluista säädetään vuoden 1991 alussa voimaan tullessa mielenterveyslaissa (1116/1990). Vastuu mielenterveyspalvelujen järjestämisestä kuuluu kunnalle, jonka tulee huolehtia palvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä, erikoissairaanhoidtoa ja sosiaalihuoltoa siten kuin niistä tarkemmin erikseen säädetään. Sosiaalihuollon lainsäädännössä ei ole nimenomaista päivätoimintaa koskevaa säännöstä, mutta kunnat ovat järjestäneet päivätoimintaa mielenterveyskuntoutujille kehitysvammaisille suunnatun toiminnan yhteydessä. Lisäksi päivätoimintaa on järjestetty mielenterveyskuntoutujille muun muassa Raha-automaatti-

yhdistyksen tuella.

2. Nykytilan arviointi

Tulkkipalvelut

Vuonna 1995 voimaan tulleen perusoikeusuudistuksen johdosta oikeusministeriö asetti työryhmän selvittämään, mitä toimenpiteitä viittomakieltä käyttävien aseman turvaaminen lailla edellyttää ja millä toimenpiteillä voidaan varmistaa, että viittomakieltä käyttävät saavat turvatuksen ja tasa-arvoisen aseman muiden kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kanssa. Joulukuussa 1996 jättämässään mietinnössä työryhmä toteaa muun muassa, ettei osalle aktiivisista tulkinkäyttäjistä asetuksessa mainittu vähimmäismäärä 120/240 tuntia vuodessa ole riittävä. Käytännössä kunnat pitävät tuntimääriä enimmäismäärinä, eivätkä yksilölliset tarpeet tule huomioituiksi. Tulkkipalvelujen saatavuus vaihtelee paljon ajoittain ja alueellisesti joko siksi, että kunta ei ole järjestänyt niitä riittävän tehokkaasti tai siksi, että tulkkeja ei ole riittävästi saatavilla. Työryhmä esitti myös lainsäädännön kehittämistä siten, että opiskelutulkkausten maksuvelvollisuuden suhteen esiintyvät epäselvyydet poistuisivat.

Käytettävissä oleva vähimmäistuntimäärä – 20 minuuttia päivässä, kuulo- ja näkövammaisella henkilöllä noin 40 minuuttia päivässä – on osoittautunut riittämättömäksi jokapäiväisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama Vammaistyöryhmä '96 kiinnitti huomiota erityisesti työssä käyvien henkilöiden kannalta riittämättömään tulkkaustuntimäärään. Työryhmä arvioi työssäkäyvien tulkkipalvelujen tarpeeksi noin 450 tuntia vuodessa. Selvityshenkilö Erkki Paara kiinnittää raportissaan (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:4) huomiota puhevammaisten sekä erityisesti kehitysvammaisten ja autistien vaikeuksiin saada tulkkipalveluja osin tulkkien saatavuusongelmien takia. Selvityshenkilö Jukka Kumpuvuori (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:14) esittää tulkkaustuntien määrän lisäämistä nykyisestä 20 minuutista päivässä noin tuntiin päivässä. Opiskelutulkkausta Kumpuvuori esittää sisällytettäväksi ensisijaisen lainsäädännön piiriin

siten, että tulkkipalvelun järjestäminen olisi varsinaisen palvelunjärjestäjän vastuulla osana opetusta.

Vammaisten päivätoiminta

Voimassa olevassa lainsäädännössä oikeus osallistua päivätoimintaan on selkeimmin turvattu kehitysvammaisille henkilöille. Kehitysvammalaissa on mainittu tiettyjä erityishuoltoon kuuluvia palveluksia kuten yhteiskunnallista sopeutumista edistävää toimintaa sekä yksilöllistä hoitoa ja huolenpitoa. Eriksen mainittujen palvelujen lisäksi voidaan lain mukaan järjestää muuta vastaavaa erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellista toimintaa. Kehitysvammalain säätämiseen johdaneessa hallituksen esityksessä (102/1976) korostetaan kuntoutustavoitteiden ensisijaisuutta ja avohuoltoon liittyvien toimintamuotojen etusijaa suhteessa laitoshuoltoon. Vaikka päivätoimintaa ei ole nimenomaisesti mainittu erityishuoltoon kuuluvana palveluna, on sillä vakiintunut asema osana erityishuoltoa ja toimintaa varten on olemassa valmis palveluverkosto.

Kehitysvammalain 34 §:n mukaan jokaista erityishuollon tarpeessa olevaa henkilöä varten on hyväksyttävä erityishuolto-ohjelma huollon yksilölliseksi toteuttamiseksi. Käytännössä vaikeasti kehitysvammaisen henkilön osallistuminen päivätoimintaan on voinut vaarantua sen takia, ettei laissa edellytettyä erityishuolto-ohjelmaa ole tehty siihen oikeutetulle henkilölle. Myös toiminnan laatuun liittyy kehittämishaasteita. Kehitysvammalain tavoitteiden mukaisesti päivätoimintaa pitäisi järjestää riittävässä määrin ja sen tulisi olla tavoitteellista ja tukea henkilön selviytymistä arkielämän tilanteissa.

Muilla vaikeavammaisilla ei ole selkeää lakiin perustuvaa oikeutta osallistua päivätoimintaan. Käytännössä kunnat ovat ottaneet esimerkiksi mielenterveyskuntoutujia päivätoiminnan piiriin, mutta alueelliset vaihtelut ovat suuria, eikä eri vammaisryhmien yhdenvertainen kohtelu toteudu. Kaikkein vaikeimmin vammaisten palvelujen määrittely edellyttäisi lainsäädännöltä riittävää täsmällisyyttä ja velvoittavuutta, koska asiakkaat eivät itse kykene huolehtimaan oikeuksistaan. Erityisiä väliinpuotojia ovat esimerkiksi hen-

kilöt, joilla on aivovaurion tai useamman eri vamman tai sairauden aiheuttama pysyvä vaikea toimintarajoite.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Tulkkipalvelut

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan vaikeavammaisten ihmisten tulkkipalveluja kehitetään. Esityksen tavoitteena on parantaa tulkkipalvelujen saatavuutta. Ehdotettu tulkkipalveluja koskeva vammaispalvelulain 8 a § vastaa muodoltaan ja sisällöltään mahdollisimman tarkoin voimassa olevan vammaispalveluasetuksen tulkkipalvelua koskevia säännöksiä. Näin ollen nykyisen lainsäädännön aikana annettuja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja voitaisiin edelleen käyttää tulkinta-apuna. Tarkoituksena on, että tulkkipalvelua koskeva sääntely uudistetaan vammaislakien yhteensovittamisen yhteydessä, jolloin tulee huomioitavaksi myös valmisteilla olevan YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen vaikutus kansalliseen lainsäädäntöön.

Nyt ehdotettavan uudistuksen tavoitteena on vähentää tulkkipalveluihin liittyviä ongelmia. Ehdotetun pykälän mukaan tulkkipalvelujen vähimmäismäärä olisi 360 tuntia kuulo- ja näkövammaisilla henkilöillä ja muilla säännöksen piiriin kuuluvilla henkilöillä 180 tuntia kalenterivuodessa.

Päivätoiminta

Hallitusohjelman mukaan vammaispalvelujen saatavuus ja vammaisten tasa-arvoinen kohtelu turvataan. Kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään kehitysvammalain nojalla päivätoimintaa, jos hänellä ei vammaisuudesta johtuen ole edellytyksiä tehdä työtä tai osallistua työtoimintaan. Tavoitteena on, että myös muilla vaikeavammaisilla henkilöillä olisi yhtäläinen oikeus osallistua päivätoimintaan. Esityksen mukaan kunnilla olisi velvollisuus järjestää päivätoimintaa myös niille vaikeavammaisille henkilöille, jotka eivät saa sitä kehitysvammaisuuden perus-

teella. Esimerkiksi aivovamma sekä eri vammojen yhdistelmät voivat aiheuttaa vaikean toimintarajoitteen, joka estää henkilöä osallistumasta työtoimintaan.

Vammaispalvelulain 8 §:ssä säädetään vammaisille tarkoitetuista palveluista. Pykälän 1 momentissa säädetään yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvista palveluista. Pykälän 2 momentissa on vastaavasti määritelty ne palvelut, joihin vaikeavammalla henkilöllä on subjektiivinen oikeus. Eriytyisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat palvelut kunta on velvollinen järjestämään taloudellisesta tilanteestaan riippumatta ja palveluihin liittyy oikeus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Ehdotuksessa päivätoiminta on lisätty 8 §:n 2 momenttiin, mikä tarkoittaa sitä, että kyseessä on erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluva palvelu. Järjestettävän palvelun määrän suhteen kunnille on kuitenkin jätetty harkintavaltaa.

Ehdotetussa vammaispalvelulain 8 b §:n 1 momentissa määritellään vammaisten henkilöiden päivätoiminnan sisältö. Ehdotuksen mukaan päivätoiminnan on tuettava itsenäisessä elämässä selviytymistä. Päivätoiminta on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään vahvistamaan niitä taitoja, joita kaikkein vaikeimmin vammaiset henkilöt tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman omatoimisesti arkielämän toiminnoista. Päivätoiminnan avulla olisi myös edistettävä sosiaalista vuorovaikutusta. Vuorovaikutus muiden kanssa parantaa elämän laatua ja ennaltaehkäisee psyykkisiä vaikeuksia. Lakiehdotuksen tarkoituksena on lisätä vaikeasti vammaisten kontakteja asunnon ulkopuolella. Päivätoimintaa olisi kuitenkin edelleen mahdollista järjestää esimerkiksi palveluasumisyksikön erillisissä tiloissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, kenelle päivätoimintaa tulisi järjestää. Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidettäisiin työkyvyttöntä henkilöä, jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Määritelmä vastaa tältä osin sosiaalihuoltolain 27 e §:n määritelmää vaikeavammaisesta henkilöstä, jolle järjestetään työtoimintaa. Päivätoiminnan järjestämisen edellytyksenä olisi lisäksi, ettei henkilöllä

vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan.

Päivätoiminta voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa sekä sosiaalisten taitojen harjaannuttamista. Työtoiminta puolestaan sisältää toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää työn kaltaista toimintaa, josta voidaan maksaa työosuusrahaa tai vastaavaa korvausta. Jos vaikeavammainen henkilö kykenee osallistumaan pitkäjänteisesti työkaltaiseen toimintaan, tulisi edelleen sovellettavaksi sosiaalihuoltolain 27 e §. Mahdollista olisi myös kokeilla työtoimintaan osallistumista tietyn määräajan päivätoimintaan osallistumisen ohella tai yksilöllisten toimintaedellytysten mukaan järjestää henkilölle lyhytkestoisista työtoimintaa ja sen ohella päivätoimintaa.

Päivätoiminnan järjestämisen lähtökohta olisi sama kuin kehitysvammahuollossa. Henkilö ohjataan ensisijaisesti työtoimintaan ja päivätoimintaa järjestetään kaikkein vaikeimmin vammaisille henkilöille, joilla ei henkisen toiminnan vajavuuden vuoksi ole edellytyksiä suoriutua työtoiminnasta. Toimintaa voitaisiin järjestää esimerkiksi henkilöille, joilla on krooninen skitsofrenia ja sen aiheuttama vaikea toimintarajoite, mutta ei sairaalahoidon tarvetta.

Päivätoimintaa voitaisiin järjestää myös fyysisen vamman vuoksi. Kunnalla olisi kuitenkin velvollisuus päivätoiminnan järjestämiseen vain, jos henkilöllä ei ole edellytyksiä osallistua työtoimintaan. Henkilöllä on edellytyksiä osallistua työtoimintaan, jos toimintaan osallistuminen on mahdollista esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan tukemana. Myös mielenterveyskuntoutujille työtoiminta on ensisijainen vaihtoehto suhteessa päivätoimintaan.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin päivätoiminnan määrästä. Momentin mukaan vaikeavammaiselle henkilölle tulisi järjestää päivätoimintaa mahdollisuuksien mukaan viitenä päivänä viikossa tai asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan viittä päivää harvemmin esimerkiksi silloin, jos henkilö kykenisi osan viikkoa osallistumaan työtoimintaan tai toimintaan osallistumista olisi

tarpeen rajoittaa terveydellisistä syistä. Myös toiminnan päivittäinen määrä voisi vaihdella.

Ehdotuksen mukaan vaikeavammaisella henkilöllä olisi oikeus, mutta ei velvollisuutta osallistua päivätoimintaan. Kunnalla olisi velvollisuus päivätoiminnan järjestämiseen, mutta järjestettävän toiminnan määrään voisivat vaikuttaa paitsi asiakkaasta myös toiminnan järjestäjästä johtuvat syyt. Toiminnan järjestämisen tulisi kuitenkin aina perustua asiakkaan kanssa yhteistoiminnassa laadittuun palvelusuunnitelmaan. Kunta voisi tinkiä järjestettävän palvelun määrästä, mikäli sillä ei esimerkiksi ammattitaitoisen henkilöstön puuttuessa tai muusta vastaavasta syystä olisi mahdollisuutta järjestää palvelua tavoitteeksi asetettua viittä kertaa viikossa. Mahdollisuus sovitella palvelun määrää tapaus- ja tilannekohtaisesti antaisi kunnalle mahdollisuuden suunnitella palvelujärjestelmäänsä, eikä aseta kuntia kohtuuttomien tilanteiden eteen.

Uudistuksen yhteydessä kumottaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n 6 kohta, jossa säädetään vammaispalvelulain mukaisen suojatyön maksuttomuudesta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta. Suojatyötä koskeva säännös kumottiin 1 päivänä huhtikuuta 2002 voimaan tulleella lailla (69/2002) samassa yhteydessä kun sosiaalihuoltolakiin lisättiin säännökset vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminnasta ja työtoiminnasta. Ehdotuksen mukaan vammaisten päivätoiminta olisi kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta maksuton sosiaalipalvelu vastaavasti kuin sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta ja työllistymistä tukeva toiminta.

Koska kehitysvammalaki on ensisijainen suhteessa vammaispalvelulakiin, järjestettäisiin kehitysvammaisille päivätoimintaa edelleen ensisijaisesti kehitysvammalain nojalla. Ehdotettu vammaispalvelulain säännös voisi tulla sovellettavaksi kehitysvammaiseen henkilöön, jos kehitysvammalain nojalla järjestettävät palvelut eivät olisi asiakkaan kannalta riittäviä tai sopivia. Kehitysvammalain mukaista erityishuolto-ohjelmaa laadittaessa on kuitenkin huomioitava asiakkaan yksilölliset tarpeet siten, että ohjelmaan sisällytetään tarpeen mukaisesti päivätoimintaa.

4. Esityksen vaikutukset

Esitys parantaisi vaikeasti kuulovammaisten, kuulo- ja näkövammaisten ja puhevammaisten henkilöiden jokapäiväisen elämän tarpeiden tyydyttämistä ja lisäisi mahdollisuutta yhteiskunnalliseen osallistumiseen tulkkipalvelujen avulla.

Esitys turvaisi kaikkein vaikeimmin vammaisten henkilöiden oikeuden osallistua päivätoimintaan silloin, kun henkilö ei vammaisuuden vuoksi kykene osallistumaan työhön tai työtoimintaan. Vaikeavammaisen henkilön osallistuminen päivätoimintaan auttaisi ylläpitämään vammaisen henkilön toimintakykyä ja edistäisi omatoimista suoriutumista jokapäiväisen elämän toiminnoista sekä tukisi samalla muiden perheenjäsenten jaksamista. Päivätoiminnan toteuttaminen ehkäisisi osaltaan mielenterveyden ongelmia lisäämällä sosiaalisia kontakteja, ylläpitämällä normaalia päivärytmiä ja antamalla mielekästä tekemistä. Toiminnan ennaltaehkäisevyyden voidaan arvioida vähentävän sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Koska tulkkipalvelujen ja päivätoiminnan järjestämisen kustannusvastuu kuuluisi ehdotuksen mukaan kunnille, kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia on tarpeen lisätä, jotta uudistuksen toteuttaminen turvataisiin. Tulkkipalvelun lisäämisestä aiheutuviksi kustannuksiksi on arvioitu 5 400 000 euroa. Kunnille päivätoiminnan järjestämisestä aiheutuviksi vuositason kustannuksiksi on arvioitu 17 700 000 euroa, kun otetaan huomioon kuntien jo nykyisin vaikeavammaisille järjestämä päivätoiminta. Uudistuksen johdosta palvelun piiriin tulisi noin 3 000 uutta asiakasta. Valtion osuus tulkkipalvelujen lisäämisestä olisi 1 830 000 euroa ja päivätoiminnan järjestämisen lisäkustannuksista 5 997 000 euroa.

Valtion vuoden 2007 talousarvioesityksessä on esitetty kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksiin vastaavaa lisäystä lakimuutosten johdosta.

5. Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Esitys liittyy vam-

maislaainsäädännön kokonaisuudistukseen. Kokonaisuudistusta varten selvityshenkilö Jukka Kumpuvuori teki juridisen esiselvityksen ja selvityshenkilö Erkki Paara selvityksen vaikea- ja monivammaisten henkilöiden palvelujen hallinnon ja rahoituksen järjestämisestä sekä palveluissa tarvittavan erityisosaamisen turvaamisesta. Selvityksiä ja niistä annettuja lausuntoja on käytetty valmistelun pohjana. Kokonaisuudistukseen liittyen on järjestetty kaksi laajempaa kuulemistilaisuutta ja erillisiä neuvotteluja sidosryhmien kanssa. Lisäksi valmistelun tukena on toiminut epävirallisia asiantuntijaryhmiä. Kuntien, vammais- ja vanhusjärjestöjen sekä kehitysvammaisten erityishuollon edustajat ovat kukin muodostaneet oman ryhmänsä. Ryhmissä ovat olleet edustettuina myös Valtakunnallisen vammaisneuvosto sekä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kuntien ja valtion rahoitus- ja järjestämistäkseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty

kunta- ja palvelurakennehankkeen yhteydessä.

Esitystä on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä sosiaalipoliittisessa ministerityöryhmässä.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

7. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007. Lakien täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä jo ennen lakien voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (380/1987) 8 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 101/1995, sekä

lisätään lakiin uusi 8 a ja 8 b § seuraavasti:

8 §

Vammaisille tarkoitetut palvelut

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut, päivätoimintaa sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos henkilö on jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

8 a §

Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluihin kuuluu työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettava viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkkaus.

Tulkkipalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vaikeasti kuulovammaista, kuulo- ja näkövammaista tai puhevammaista henkilöä.

Tulkkipalveluja on järjestettävä siten, että vaikeasti kuulo- ja näkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja muulla vaikeavammaisella henkilöllä vähin-

tään 180 tulkintatuntia kalenterivuoden aikana.

Siitä poiketen, mitä 3 momentissa on säädetty, järjestetään opiskeluun liittyvänä tulkkipalveluja kuitenkin siinä laajuudessa kuin henkilö välttämättä tarvitsee niitä selviytyäkseen opinnoistaan.

8 b §

Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
 Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä _____
 lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (734/1992) 4 §:n 6 kohta, ja
muutetaan 4 §:n 1 ja 5 kohta seuraavasti:

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:

1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta sekä 7 kohdassa tarkoitettu vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;

5) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/87) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettut palvelut, 8 §:n 2 momentissa tarkoitettut tulkki-

palvelut, päivätoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta sekä palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ja 11 §:ssä tarkoitettut tutkimukset; palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan kuitenkin periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla;

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 29 päivänä syyskuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Liisa Hyssälä*

1.

Laki**vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3 päivänä huhtikuuta 1987 annetun lain (380/1987) 8 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 101/1995, sekä

lisätään lakiin uusi 8 a ja 8 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 §

Vammaisille tarkoitetut palvelut

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaille henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos henkilö on jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Ehdotus

8 §

Vammaisille tarkoitetut palvelut

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaille henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut, *päivätoimintaa* sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen ei kunnalla ole, jos henkilö on jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

8 a §

Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluihin kuuluu työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettava viittomakielellä tai muilla kommunikaatiota selventävillä menetelmillä tapahtuva tulkkkaus.

Tulkkipalveluja järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään vaikeasti kuulovammaista, kuulo- ja näkövammaista tai puhevammaista henkilöä.

Tulkkipalveluja on järjestettävä siten, että vaikeasti kuulo- ja näkövammaisella henkilöllä on mahdollisuus saada vähintään 360 ja muulla vaikeavammaisella henkilöllä vähintään 180 tulkintatuntia kalenterivuoden aikana.

Siitä poiketen, mitä 3 momentissa on säädetty, järjestetään opiskeluun liittyvänä tulkkipalveluja kuitenkin siinä laajuudessa kuin henkilö välttämättä tarvitsee niitä selviytyäkseen opinnoistaan.

8 b §

Päivätoiminta

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa.

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanoon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3 päivänä elokuuta 1992 annetun lain (734/1992) 4 §:n 6 kohta, ja
muutetaan 4 §:n 1 ja 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:
 1) sosiaalihuoltolain (710/82) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö ja 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta;

5) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/87) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettujen palvelujen, 8 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tulkkipalvelujen ja palveluasumiseen liittyvien erityispalvelujen sekä 11 §:ssä tarkoitettujen tutkimusten; palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan kuitenkin periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla;

6) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 22 §:n 2 momentissa tarkoitettu suojatyo, kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;

Ehdotus

4 §

Maksuttomat sosiaalipalvelut

Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia:
 1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, 2 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta sekä 7 kohdassa tarkoitettujen vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;

5) vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettujen palvelujen, 8 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tulkkipalvelujen, päivätoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta sekä palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut ja 11 §:ssä tarkoitettujen tutkimusten; palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan kuitenkin periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla;
 (kumotaan 6 kohta)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimen-
piteisiin.*
